

Některé aspekty zneužití informační technologie v ideologii a politice soudobého antikomunismu

JAN ČERMÁK

Ústav teoretických základů chemické techniky ČSAV,
Praha

JAROSLAV KREJČÍ

Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha

Vycházíme z pojetí antikomunismu, které charakterizovali akademik A. Rumjancev, akademik M. Mitin a V. Mšenieradze takto:

„Současný antikomunismus — to je především přesně určená praktická činnost, která nabývá forem státní politiky. Tak je tomu např. v USA, NSR a jiných kapitalistických zemích. Sem patří také mnohé antikomunistické organizace, financované imperialistickou buržoazií.

... antikomunismus — to je forma buržoazní ideologie a jakési odvětví 'teoretických vědomostí'. Ideologové antikomunismu ve své snaze přizpůsobit se současným podmínkám se pokoušejí dodat svým falzifikacím 'vědecký' vzhled, vnější serióznost. Pokusy vědecky 'vyvrátit' komunismus, jak se o to pokoušejí 'teoretikové' antikomunismu, jsou v těsném spojení s praktickými a politickými akcemi nepřátel komunismu a slouží jim.

... antikomunismus, to jsou nejrůznější sociální předsudky pěstované a rozšiřované imperialistickou propagandou mezi širokými lidovými masami. Ještě hlouběji se propracovává široce rozvětvený mechanismus morálního a psychologického vlivu na člověka, promyšlený systém manipulace masami, včetně mládeže, používají se prostředky propagandy zdůvodněné psychologickými průzkumy a předkládají informace pro vytvoření stereotypů iluzorního myšlení, přísné podřízeného buržoazním třídním cílům.¹

Toto pojetí implicitně zahrnuje i možnosti využití pokroku dosaženého jak na poli shromažďování a organizace informací, tak i na poli jejich využití ve strategii řízení a rozhodování, zejména na základě některých metod systémového přístupu.

Ne tak zřejmě je využití kvalitativních změn v oblasti informační technologie jako

jednoho z podkladů pro ideologii současného antikomunismu. Považujeme proto za vhodné toto členění předkládané studie:

1. Využití kvalitativních změn informační technologie v ideologii současného antikomunismu
2. Aplikace informační technologie v politice a strategii současného antikomunismu
 - 2.1. Banky dat
 - 2.1.1. Konkrétní příklady
 - 2.2. Metody managementu v informační technologii
 - 2.2.1 Konkrétní příklady
3. Některá hlavní střediska vývoje a výzkumu informační technologie a jejich vazby
4. Některé závěry pro výzkumnou práci v oblasti boje proti antikomunismu na úseku informační technologie
5. Bibliografie

1. Využití kvalitativních změn informační technologie v ideologii současného antikomunismu

Přechod amerického sociálního myšlení od liberální důvěry a optimismu rané Kennedyho éry k hlubokým rozporům a konfrontacím datujícím se od poloviny šedesátých let nutně vyžadoval adekvátní opatření v ideologii jako protiváhu stoupající přitažlivosti marxisticko-leninské ideologie ve vrstvách americké, zejména univerzitní inteligence. Základ pro polemiku a vyloučení platnosti a aplikovatelnosti marxistické analýzy rozporů současné americké společnosti měl být vytvořen především zdůrazněním dosaženého stupně rozvoje specifických výrobních prostředků v oblasti elektroniky a výpočetní techniky a inovací spjatých s vědeckotechnickou revolucí v nejvýspělejších kapitalistických

¹ Úplná charakteristika antikomunismu ve všech jeho souhrnných projevech je uvedena v materiálu XXIV. sjezdu KSSS. Převzaté citace publikovali uvedení autoři souhrnně v týdeníku APN 31. 10. 1969.

státech vůbec. Prostředky informační technologie zde měly hrát roli mezníku uzavíracího etapu industriální společnosti, v níž lze snad v té či oné míře marxistickou analýzu aplikovat. V rámci tzv. postindustriální společnosti pak již není nutné s marxismem polemizovat, protože je a priori neplatný.

V tomto smyslu nejvyhraněněji vystupuje Zbigniew Brzezinski [1]; doslovně říká: „Amerika je uprostřed přechodu, který je jak jedinečný, tak matoucí. Jedinečnost je příčinou toho, proč je obtížné porozumět jeho povaze. Zejména marxisté jsou zmateni. Vidí nadějně známky rostoucích protikladů ve vnitřním americkém zmatku. Přesto však tento zmatek nevychovuje klasickým kategoriím — dobře živěná odcizená mládež ze zámožných rodin, odcizení středních vrstev, sebejistota černochů vedených skvělými duchovními nebo militantními moslimy — nic z toho nespadá do pěkných kategorií zaběhnuté doktríny. Zmatení jsou nejen marxisté; i mnoho analytiků současné Ameriky stejně tápe. Je to tím, že naše společnost opouští fázi spontánnosti a vstupuje do více sebeuvědomělého stadia. přestává být průmyslovou společností, je vytvářena ve stále větším rozsahu technikou a elektronikou — stává se technotronickou společností. Toto je přinejmenším částečný důvod velké části současného napětí a násilí a většinou důvod toho, že události v dnešní Americe nespadají do běžných kategorií analýzy... Marxismus vznikl jako odpověď průmyslového věku. Na rozdíl od západní Evropy a Japonska — nemluvě o Sovětském Rusku —, kde důsledky a vliv průmyslového procesu ještě přetvářejí politický, sociální a ekonomický život, je věda a technika v Americe (zejména společensky aplikovaná v komunikaci a stále častější v komputerizaci jako potomcích průmyslového věku) již mnohem důležitější v ovlivňování společenského vědomí společnosti, která již prošla svou průmyslovou fází. Věda a technika jsou trvale nesnášenlivé k jednoduchým absolutním vzorcům. V technotronické společnosti může být prostor pro pragmatický, i když netrpělivý idealismus, ale stěží pro doktrinářský utopismus.“

Z kontextu lze předpokládat, že Brzezinski si je snad alespoň částečně vědom

chatrnosti své konstrukce, především ve vulgární redukci tvůrčího marxismu-leninismu na doktrínu, popřípadě maloměstáckou interpretaci v podání New Left, jak je patrné z dalšího „... Obrát k ideologii 19. století není odpovědí — je symptomatické, že New Left shledala nejtěžším aplikovat dostupné, zejména marxistické doktríny na novou skutečnost. Její důraz na lidská práva, zlo odosobnění, nebezpečí zahrnuté ve ‚velké vládě‘ skutečně obsahuje mnohé paralely s mnohem konzervativnějšími názory o postavení a nedotknutelnosti jedince ve společnosti. V některých příkladech je patrná analogie mezi New Left a hledáním různých odcizených skupin v raném 19. století, reagujícím na první rozpory průmyslového věku. Aniž zcela porozuměli jeho významu a jeho vývoji, postihli mnozí Evropané jeho zla a možnosti zneužití, ale marně se snažili adaptovat doktríny 18. století na novou realitu. Byl to teprve Marx, který dosáhl toho, co se pro milióny jevilo jako významná syntéza kombinující utopický idealismus o budoucnosti průmyslového věku s ostrou kritikou jeho současnosti. Avšak je nepravděpodobné, že jednotliví ideologové politické akce schopné mobilizovat podporu v širokém měřítku by mohla vzniknout tak, jak vznikl marxismus jako odpověď na průmyslový věk.“[1]

Směr kulturních kritiků nedochází ve svých negacích obecných zákonitostí vývoje průmyslové společnosti tak daleko, jako Brzezinski. Rozvoj informační technologie považuje za příčinu vysoké centralizace a byrokratizace společnosti, která však vede ke stejným výsledkům v kapitalistické i socialistické společnosti. Předností soudobé kapitalistické společnosti pak má být reálná možnost humanizace byrokracie, dosažení konkrétně nedefinovaného stupně optimální centralizace. Za těchto podmínek lze udržet společenský řád s těmi nosnými prvky, které přinesla druhá průmyslová revoluce. Jak říká Erich Fromm [5]: „... Nejdůležitější alternativa, pokud jde o průmyslovou společnost, je: je-li člověk pasivní, ponížný, jednosměrně vyvinutý, pak rozvíjí patologické symptomy, jako úzkost, deprese, odcizení, lhostejnost, násilí. Je to důsledek toho, že většina plánovačů počítá s lidským faktorem jako faktorem, který

se adaptuje ke konečným podmínkám bez potíží. Pasivace je způsobena jenom byrokratickým odcizením, užívaným jako metoda ve všech centralizovaných systémech. Lidé se pak střetávají s matoucím, falešným rozparem. Věří, že lze volit pouze mezi anarchistickým systémem bez organizace a kontroly a druhem byrokracie, který je typický pro současnou industriální (kapitalistickou — pozn. aut.) společnost a ještě více pro sovětský (socialistický — pozn. aut.) systém. Ale tato alternativa není zdaleka jediná. Existuje jiná volba, a to volba mezi „humanistickou byrokracií“ či „humanistickým managementem a byrokratickým odcizením“, které ovládá naše záležitosti. Odcizený byrokratický postup jako jednosměrný systém lze charakterizovat několika rysy: Rozkazy, návrhy a plánování jdou pouze směrem shora dolů. Není prostor pro individuální iniciativu. Lidé jsou „případy“, které lze shrnout do děrného štitku, bez individuálních rysů určujících rozdíl mezi člověkem a případem. Základním principem humanistického managementu je, že přes velikost podniku, centralizaci a kybernetizaci individuální účastník trvá na svých právech a přestává být bezmocnou složkou, která se aktivně nepodílí na procesu rozhodování. Tento princip lze charakterizovat také tak, že existuje tok informací dvěma směry, tj. odpověď subjektu nejenže dosáhne špičky řízení, ale přinutí ji odpovědět. Obecným cílem humanizované industriální společnosti musí být taková změna společenského, ekonomického a kulturního života, aby stimuloval a podporoval růst aktivity člověka, a ne aby ho ničil. Počítače se musí stát funkční částí v orientovaných sociálních systémech, a ne rakovinou, která systém hubí a popřípadě zahubí. Člověk, nikoli technika, se musí stát konečným pramenem hodnot. Optimální rozvoj člověka, a ne maximální produkce musí být kritériem.“ Podobný přístup zastává např. i Thomas Conrad [3]; píše: „Americká společnost a rostoucí měrou i sovětská společnost — dvě postmoderní společnosti dnešního světa — jsou ochromeny nešťastným osudovým oddělením hodnoty od analýzy, smyslu od prostředků. Máme skupinu technokratických expertů, jejichž osobnosti jsou tak deformovány, že z nich činí velmi účinné nástroje při odvozování

metod pro dosažení daných výsledků, ale téměř úplné analfabety, pokud jde o základní hodnoty. Naproti tomu máme rostoucí skupinu „obstrukcionistaů“, kteří pěstují výlučnou morální citlivost a zcela ignorují metody realizace hodnot v praxi a opovrhují jimi. „Experti“ zdůrazňují faktickou ignoranci oponentů a uvádějí ji jako důvod pro vládu elit, zatímco „obstrukcionistaů“ hrají vlastní hru osobní čistoty na základě „démonického principu“ — totiž že pouze morálně vadní mohou vládnout a naopak, že politické vítězství je důkazem morální nečistoty.“

Jednorozměrný pohled na informační techniku jako určující sílu „totalitního státu“ vyvíjejícího se ve společnost „socialismu přepychu“ prezentuje jako reálné řešení těchto konfliktů Robert Strausz-Hupé [8]: „... Informačně sdělovací technika je politicky a sociálně tak dvojznačná jako všechny ostatní techniky. Tato technika přináší více nevítanějších hostů než dřívější inovace. Červenou nití je stále rostoucí moc státu. Téměř všechny státy bez ohledu na formální konstituci jsou diktatury. Od roku 1917 se moc komunismu rozrostla na jednu třetinu zeměkoule a obyvatelstva. Ačkoli tyto trendy jsou kompenzovány rostoucí „masovou participací“ a difuzí politické kultury mezi až dosud nepolitické vrstvy, nikdo ještě nemohl při absenci legitimní politické opozice, vyzbrojené vlastními sdělovacími prostředky, ukázat, jak vládnoucí politická elita může být kontrolována masami, či dokonce vyměněna a nahrazena systémem jiné vlády... Protože všechny velké ideologie 19. století neznaly moderní vědu a techniku, jsou dnes zastaralé a operačně neúčinné. Koncepce západních politických idejí a ustavení západních politických institucí předcházely průmyslovou revoluci. Vědeckotechnickou revoluci předcházela tento proces o tři generace. Filosofie marxismu je intelektuálně založena na ekonomické myšlence 18. století, a protože nikdy nepředepisovala politické instituce žádného druhu, je duchovně založena v utopismu ještě vzdálenějších let. Politika se dnes omezuje na řízení zájmových skupin a jejich měnících se koalic. Protože politické strany nemohou už hrát funkční roli, není třeba politické ideologie. Věk hlubokých ideologických rozporů skončil. Ideologie zemřela nebo umírá. Po-

sledním světlem naděje ničivého požáru ideologie je objevující se společnost socialismu přepychu a hojnosti, s vládou meritokracie technických expertů. Je v důhledu, zbavena bojových hesel svých předchůdců. Má-li žít, stačí, aby trvale udržovala a zlepšovala svou více či méně samoregulační kontrolu.“

Ideologové směru New Left se zaobírají informační technologií jako specifickým jevem od konce šedesátých let. McDermott ve svém článku [4] všeobecně napadá počítače a informační systémy jako zbraň, kterou vojensko-průmyslový komplex a jeho političtí spojenci utužují svou vládu nad mládeží, chudými a černochy a snaží se účinněji prosazovat svou zahraniční vojenskou politiku.

Charakterizovaný způsob řízení společnosti jako tzv. 'odcizený byrokratický postup' je právě nejvlastnějším atributem vlády vojensko-průmyslového komplexu USA. Na tom nic nemění různé způsoby politických machinací a tzv. 'politické aritmetiky' předkládané širokým vrstvámi konzumentů jako atribut demokracie a vyšší úrovně řízení společnosti. Nedostatky a disfunkce rigidního systému ovládnutí, založeného na moderní informační technologii, jsou zejména ve Spojených státech maskovány jistou iluzí o tzv. demokratickém pluralitním systému (konkrétně systému dvou stran). V tomto systému není kromě taktických variant žádných podstatných odchylek, pokud jde o cílovou funkci. Tento systém však doznává v dnešní podobě značných trhlin v důvěře i u průměrných Američanů, jak o tom svědčí vysoké procento absence v presidentských volbách. Odpor průměrného Američana proti této frašce, mající ovšem intuitivní charakter, musí nezbytně podněcovat ideology politicko-hospodářsko-vojenského top managementu ke snaze prakticky řešit rozpory této společnosti.

Dvojakost přístupu a do jisté míry i originalita postupu dnes umožňuje rozsáhlou manipulaci s politickými postoji 'průměrného muže z ulice'. Sdělovací prostředky vytvářejí poměrně hluboké stereotypy, podporované oficiální ideologií tzv. amerického životního stylu. V rozhodujícím momentu manipulace je těchto stereotypů (v kombinaci s blokovaním informačních kanálů jednotlivce nadbytkem zpráv) využito oficiální vládní mašinerií.

Celý tento ideologický systém je stále reprodukován výchovou ve škole, v rodině a konečně ve společnosti. Informační technologie pouze přispívá k monopolizaci moci vládnoucí třídy a k možnostem dosud nebývalé manipulace jednotlivce neklasickými metodami, které díky tomu, že v dostupném časovém intervalu nebyly diskreditovány, mají náter novosti, a tím i přitažlivosti pro poměrně vysoké procento obyvatel, dávající jim iluzi možnosti spolurozhodování. Ideologie imperialismu nezemřela ani neumírá, vyměnila pouze svrchní ošacení stříženého podle programů pro samočinné počítače čtvrté generace. Tím spíše věk hlubokých ideologických rozporů nekončí. Boj mezi marxismem a cizími ideologiemi naopak nabývá na intenzitě a stále se prohlubuje — nevidět to znamená dopustit se neodstranitelné teoretické chyby.

2. Aplikace informační technologie v politice a strategii současného antikomunismu

Mezi lety 1950—1970 došlo k revolučním změnám ve zpracování dat na samočinných počítačích, v matematických metodách a kontrolních systémech. Byly položeny reálné základy k tomu, aby bylo možné získávat bohaté a detailní informace o realitě, informace, které umožní, aby pravděpodobné výsledky alternativních opatření byly předvídány dostatečně přesně a mechanismy vazby ve společnosti mohly působit tak účinně, že člověk by mohl využít své inteligence k řešení klíčových problémů společnosti.

Na druhé straně ve vyspělých kapitalistických státech, především v USA, vedly nové pokusy v oblasti informační techniky k podstatnému zvýšení monopolu moci a soustředění informací v rukou vojensko-průmyslového komplexu. Není neopodstatněné předpokládat, že tyto skutečnosti se již promítly do nových forem politiky a strategie, kterou vládnoucí imperialistické kruhy uplatňují vůči světovému komunistickému hnutí. Přestože dostupné prameny použité v této studii tvořila v drtivé většině sdělení publikovaná v periodické literatuře a některé přehledné monografie. Lze si učinit přibližnou představu o rozsahu, úrovni práce a soustředění sil, které mohou být pro tyto účely v oblasti informační technologie nasazeny.

Dva hlavní směry, jimiž příslušné vládní i nevládní orgány v těchto státech trvale přistupují k systémům informační technologie, jsou:

- a) vytváření computerizovaných bank dat,
- b) aplikace vybraných metod managementu, jejichž základy byly položeny tzv. operačním výzkumem vojenských operací během druhé světové války.

V dalším budeme toto rozdělení respektovat.

2.1. Banky dat

Nejběžnější klasifikace bank dat rozlišuje banky statistické a zpravodajské. Statistické banky jsou počítačové systémy organizované na příjem nebo sběr dat o jednotlivcích a skupinách s cílem studovat systematické změny v charakteristice skupin. Účelem těchto bank je umožnit výzkum a studium plánovací politiky. Ačkoli je zde nutná identifikace dat o jednotlivcích ve výběrových souborech (aby mohla být agregována nová data se staršími a prováděny průběžné časové studie), nepředstavují údaje o individuálních osobách zamýšlený výstup ze statistického systému. Systém nemá sloužit jako prostředek regulace nebo kontroly jednotlivců.

Zpravodajské banky jsou takové, v nichž jsou data organizována do „osobních spisů“ nebo složek pro získávání údajů o specifikovaných jednotlivcích. Přesným účelem je soustředit po různých zdrojích rozptýlená data o jednotlivcích do centrálního zdroje. Tyto banky mohou být sice užity pro výzkum a studium politiky, ale jejich primární účel je administrativní (osobní, daňová evidence), regulační (bytová situace, zdravotnictví), trestní (policie, justice, státní bezpečnost).

Tato klasifikace rozděluje banky dat podle jejich základního účelu a bezprostřednosti regulačního vlivu na jednotlivce. Uvedené kategorie mají význam, pokud jde o politiku, která může být uplatňována při ochraně soukromí jednotlivců a zajištění nutných procesů ve zpracování obou typů dat.

Užitečné je však rozdělení bank podle umístění v organizační struktuře výkonných a centrálních orgánů. V tomto ohledu přicházejí v úvahu především koordinační banky a banky specializovaných or-

gánů. Zatímco koordinační banky představují instituci vytvořenou pro sběr a skladování informací z různých oddělení a agentur (obvykle na více než jedné úrovni, s cílem provádění různých informačních analýz a disseminace dat zúčastněným orgánům), druhý typ bank je udržován výlučně uvnitř příslušného orgánu výkonné sféry pro regulační, statistické nebo administrativní účely.

V obou typech bank nemusí být pochopitelně data o jednotlivcích, ale jakékoli informace ekonomického, politického či jiného charakteru.

Možnost zneužití kapitálu informací soustředěných již dnes v bankách dat v USA a potenciální výsledky v oblasti politiky uvnitř USA je možné posoudit z řady prací, které byly k těmto ožehavým otázkám v poslední době publikovány. Tak A. F. Westin [9] píše: „... Americké zákonodárství dosud zná pouze obecné normy důvěrnosti informací postoupených vládním orgánům z moci zákona — sčítání lidu, sociální zabezpečení, daně. Prvotní ochranou v této oblasti byla neschopnost vládních a soukromých autorit užít informací, které získaly nějakým centralizovaným a účinným způsobem. Současný věk elektroniky a počítačů zasadil poslední ránu z milostí technickým předpokladům, na nichž byly zákony založeny. Oblastí, kde došlo k největšímu skoku v technice, není fyzický nebo psychický, ale datový dozor. Tím, že vláda má rostoucí míru odpovědnosti v sociální oblasti, justici, prognostice a státní bezpečnosti, stoupá tlak na centralizované informační systémy, poskytující analýzu dat ze statistických a osobních štítků. Americká veřejnost odsuzuje projekt „Big Brother“ a vede kampaň za to, aby techniky, které vystřídaly klasická legální a sociální omezení, byly postaveny mimo zákon. ... Kromě oblasti informací týkajících se zisku nemá dosud americký zákon obecnou teorii, pokud jde o tok informací o jednotlivci. Zákon nerozvinul institucionální postupy k ochraně proti neoprávněnému shromažďování nepřiměřených nebo falešných dat a užití takových informací pro rozhodování o jednotlivcích. Nemají-li jednotlivci možnost vědět, co je v záznamech, zkoumat ty, kteří dali informace, a polemizovat s úředníky bezpečnosti, kteří je vyhodnocují, jsou bez účinné

ochrany. Jasná žádost technických expertů o připojení identifikačních jmen nebo čísel k datům z různých zdrojů v případech, že se mají provádět průběžné časové studie, způsobuje, že i statistické banky dat se mohou stát zpravodajskými centry.“

Z. Brzezinski v dříve citované studii [1] uvádí: „Schopnost činit si nárok na sociální a politickou kontrolu jednotlivců bude nesmírně vzrůstat. Brzy bude možné uplatňovat téměř soustavný dozor nad každým občanem a udržovat na patřičné úrovni úplně a rychle přístupné složky, obsahující i ty nejosobnější informace o osobním chování a zdraví jednotlivců.“ Podobně vyznívá i závěr práce Idy R. Hoosové [6]: „... technika je hrozivě zaměřena proti všem z nás, jak se ukázalo v předběžných diskusích o federální bance dat. Současně soukromí je chráněno především neúčinností koordinace, kterou má centralizovaný systém překonat. Zastánci federálního centralizovaného centra dat nerozpoznali zrušné dimenze navrhovaného systému. Člověk může být tímto systémem označen jako potenciální člen rizikové populace a jako takový se stát objektem neoprávněného a nevídaného zájmu. Obrátíme-li zpět stránky naší historie, nemůžeme nevidět důsledky takové služby.“

I když citovaní autoři neformulují přímé ideologické závěry, je třeba vzít v úvahu především to, že jde většinou o osoby, které byly na projektech zúčastněny, nebo měly s experimenty přímý kontakt jako pozorovatelé. Jejich negativní stanovisko je podloženo především osobní zkušeností. Ačkoli lze předpokládat, že americké zákonodárství bude nuceno pod tlakem veřejnosti provést alespoň minimální opatření k zajištění ochrany soukromí jednotlivců, bude možné nebezpečí zneužití ohromného potenciálu informací v kritických situacích trvat. Tím spíše lze očekávat, že nebudou kladeny žádné zábrany trvalému využívání tohoto potenciálu k antikomunistické aktivitě v zahraničí.

2.1.1. Konkrétní příklady bank dat s celostátní nebo federální působností

a) *Banka dat U. S. Secret Service* — komputerizovaný systém dat o potenciálně nebezpečných osobách nebo skupinách podezřelých z atentátu na presidenta.

b) *National Crime Information Center*

(NCIC) — banka v kompetenci FBI, která shromažďuje data o stíhaných osobách a vozidlech. Je propojena s místními a státními úřadovny za účelem oboustranného předávání informací. Předpokládá se, že „... NCIC bude v budoucnu rozšířena tak, aby pokrývala „další kriminální informace“,“ není však řečeno, kterým směrem bude systém růst.

c) *New York State Identification and Intelligence System (NYSIIS)* — banka státu New York pro identifikaci a zpravodajství, propojená na NCIC. Je zaměřena na výlučně servisní službu. Obsahuje rejstříky více než 600 000 osob. V letech 1967–1972 byla rozšířena z 6 na 600 zaměstnanců. Vyměňuje informace s 3600 služebnami policie ve státě New York. Podobné systémy jsou budovány v dalších devíti státech.

d) *Federal Statistical Data Center* — centrální statistické centrum dat zajišťující výměnu informací mezi jednotlivými státy. Dosud v projekci.

Komputerizované banky dat a techniky řízení vycházejí z metod podobně orientovaných a modernizovaných výhledů managementu. Každý z obou směrů má tendenci prolínat do druhého. Vytvoření banky dat obvykle vyžaduje rozvoj systémového přístupu s cílem vymezení oblastí a činností, o nichž se mají data systematicky shromažďovat. Dodávka dat z komputerizovaného systému pak přirozeně plodí tendenci užít tyto nákladné a rozsáhlé výstupy k dosažení předpokládaných výhod simulace, operačního výzkumu a systémové analýzy.

Podobně přijetí systémové analýzy nebo operačního výzkumu často vytváří požadavky na „kvalitnější“ data, jejich větší množství, pravidelnější shromažďování, zpracování a distribuci. To sice může vyústit v „jednorázový“ sběr dat (někdy nazývaný „statistickou bankou dat“), je-li však příslušná organizace nucena využívat systémového přístupu, je téměř nevyhnutelné vytvořit některý z typů komputerizovaných bank dat. Oba přístupy k technologii informačních systémů se tedy vzájemně stimulují. Uvádíme tyto skutečnosti proto, abychom podtrhli fakt, že každá publikace o aplikaci metod managementu (pokud nezůstává v rovině teorie) vychází ze zkušeností s vytvářením či s existencí komputerizované banky dat.

V dalším uvedeme některé metody managementu, které již doznaly značného rozšíření v oblasti federální, státní i městské správy, na úseku vojenské politiky i státní bezpečnosti a zahraniční politiky Spojených států, i když příslušné publikace neobsahují zprávy o odpovídajících bankách dat.

2.2. Metody managementu v informační technologii

Tyto metody se týkají především technik vyvinutých ke zlepšení plánovacích a rozhodovacích procesů. V šedesátých letech byly v oblasti našeho zájmu užívány dvě z těchto technik — *Planning-Programming-Budgeting System* (PPBS) — tzv. programované (účelové) financování (rozpočtování) — a s ním spjaté analytické operační výzkumy a systémová analýza. PPBS byl použit počátkem šedesátých let nejprve v ministerstvu obrany a oblíba, které se těšil v polovině šedesátých let u presidenta Johnsona, vedla k řadě direktivních směrnic pro jeho zavedení do všech federálních orgánů s cílem:

- a) určit státní cíle s přesností a návazností;
- b) vybrat mezi těmito cíli ty, které jsou nejnaléhavější;
- c) hledat alternativní cesty pro dosažení těchto cílů nejefektivněji při nejnižších nákladech;
- d) zajistit informace o dlouhodobých nákladech pro příslušné procesy;
- e) vyhodnocovat účinnost programu s cílem zajištění dokonalé finanční návratnosti.

Postup při zavádění PPBS nebyl stejně rychlý, podle vyhodnocení v březnu 1967 však byl ve značné míře rozpracován v ministerstvech obrany, vnitra a práce. Ministerstvo zahraničí systém nerozpracovalo vzhledem k tomu, že se očekával vývoj koordinace mezi jednotlivými složkami na úseku zahraničních věcí. Nebyl proto zaváděn ani u takových složek, jako např. US Agency for International Development. I když v oblasti zahraniční politiky a vnitřní sociální politiky byly k systému výhrady, vývoj této koncepce zde nadále pokračuje.

Oba druhy zmíněných metod managementu jsou však dnes široce užívány na úrovni státní a místní správy. Tato sku-

tečnost má význam především z hlediska vytváření zázemí pro užití těchto metod v kterékoli oblasti. Současně vede k tomu, že se pro tyto účely aktivizuje potenciál špičkových systémových vědců a inženýrů, především z oblasti průmyslu, leteckého a kosmického výzkumu ve státě Kalifornia, který byl v důsledku současné ekonomické stagnace v USA nevyužit. Tím dochází i k další formě vzájemného propojení mezi vládními orgány a průmyslovými kruhy na státní i federální úrovni. Není účelem této studie rozebírat zmíněné techniky jako takové. Nicméně k ilustraci jejich efektů uvedeme konkrétní příklady zneužití systému PPBS ve Vietnamu a perspektivy pro oblast zahraničních vztahů.

2.2.1. Konkrétní příklady zneužití metod managementu v informační technologii

a) PPBS ve Vietnamu

Otázka je podrobně rozebírána ve vystoupení A. Enthovena před 90. kongresem USA: „...systém PPBS nemůže zodpovědět klíčové otázky, jako zda bylo správné začít nejdříve válku ve Vietnamu, zda byl správný okamžik, čas a měřítko... Neovlivňuje ani taktická rozhodnutí... Nemůže ani zodpovědět otázky, za jakých podmínek, kde a jak máme jednat s vládou VDR... Tedy PPBS není všelék. Jsou zřejmé meze, za něž žádná metoda managementu nemůže jít. Přesto příspěvek našeho úsilí ve Vietnamu byl důležitý a cenný. Do války vstoupily okamžité bojeschopné vyrovnané síly. Byly nasazeny bez hmotných a lidských ztrát. Nasazení sil bylo kvalitativně mnohem lepší než několik let předtím. Nárůst sil ve Vietnamu byl plánován mnohem efektivněji... PPBS není náhradou za diskusi. Je to způsob, jakým relevantní faktory, diskusní otázky a nejistoty jsou prezentovány tak, že lze vést konstruktivní, užitečné diskuse. Pak lze identifikovat i důležité body shody a rozporů a posoudit jejich důležitost systematickým způsobem.

...Systém PPBS v ministerstvu obrany

- a) začíná přehledem strategických a vojenských potřeb, určí, jak jim vyhovět, a odvodí řešení programu bez ohledu na finanční prostředky,
- b) je založen na finančním plánu, který soustředí výdaje do cílově orientovaných podprogramových prvků,

- c) projektuje síly s perspektivou 8 let a náklady s perspektivou 5 let,
- d) zosťhuje pozornosť na efektívnu kriťteriu.

...PPBS nevede k tuhe vojenskej strategii. Nevylučuje pružnosť a neprecentralizováva rozhodovací procesy. Naopak, je spojen se zmenou nepružnej strategie opakování stejných chyb na strategii pružnej odpovedi.“

b) PPBS a zahraniční vztahy

Těmito otázkami se zabývá T. C. Schelling [7]. Zdůrazňuje, že v tak komplikované oblasti, plně překvapujících momentů, které vyžadují striktní volby založené více na úsudku než na analýze, je třeba k aplikaci systému přistupovat opatrně. Konstatuje, že systém PPBS má význam zejména v rozpočtových rozhodováních. V zahraničních záležitostech je většina zásadních rozhodnutí nerozpočtových, tj. špatné rozhodnutí nepředstavuje pouze finanční ztrátu a správné rozhodnutí nezvyšuje pouze finanční efekt.

V oblasti zahraničních vztahů existují dosud nevyjasněné vztahy ve financování organizací, jako CIA nebo USAID, jejichž vyjasnění je předpokladem k zavedení systému PPBS. V případě, že budou tyto otázky vyřešeny, může být tento systém zaveden a jednotlivé země považovány za cílově orientované výstupy. Jednotlivé zahraniční programy, jako např. mírové sbory, rozvědky, hospodářská pomoc, zemědělské přebytky, technická pomoc, úvěry, pak nebudou základními subsystémy, ale budou nahrazeny jednotlivými státy, které samozřejmě nelze brát v úvahu izolovaně. Potom bude možné posuzovat úplnost programů vzhledem k vybrané zemi, vztahovat je ke stejné soustavě cílů; srovnávat je vzhledem k účinnosti, eliminovat nekonzistenci, redukovat vzájemnou duplicitu.

3. Některá hlavní střediska vývoje a výzkumu informační technologie

Příklady vzájemných vazeb mezi zmíněnými organizacemi (viz tab. 1).

Firma SDC pracuje pro vládní zakázky na federální, státní i místní úrovni.

Kromě toho poskytuje služby dalším zákazníkům z mimovládní sféry. Od roku 1960 uzavřelo její oddělení *Public Systems Division* 325 kontraktů s 35 federálními orgány. Specialisté tohoto oddělení pracovali ve všech státech USA, Kanadě, Latinské Americe, Thajsku a Vietnamu, jmenovitě v oblastech:

Federální:

Department of Agriculture — informační systém

Department of Housing and Urban Development — integrovaný systém řízení

Office of Economic Opportunity — informační systém pro řízení v oblasti využití pracovních sil a vytváření nových příležitostí²

Department of Labor — spolupráce na programu přeškolení nezaměstnaných
US Agency for International Development — identifikace funkcí a informačních systémů, určení potřebného rozsahu informací a toku dat nutných v oblasti zahraniční politiky

Office of Civil Defense — analytické a experimentální výzkumné studie pro vytvoření účinných systémů řízení a postupu nouzových operací — od živelných pohrom až k jadernému napadení³

Office of Telecommunications Management — určení úlohy federální vlády, státní vlády a průmyslu v rozvoji federálních a státních telekomunikací s cílem zlepšit jejich funkci v normálních i krizových podmínkách

National Council on Marine Resources — federální systém dat pro potřeby desetiletého rozvojového plánu využití moře

Department of Justice — návrh a dodávka elektronického systému zpracování dat pro celní správu; rozsáhlé formy spolupráce s justičními orgány i s mezinárodní policií, zejména ve využití zpravodajských systémů

National Topographic Program — kvantitativní modely určení užitečnosti stávajících map a potenciálního využití nových

Státní:

New York — zpravodajský a identifikační systém NYSIS, citovaný již dříve

Kalifornie — prototypový informační sy-

² Informační personalistický systém pro tzv. Job Corps s rychlým přístupem k osobním údajům uchazečů a třídícími testy pro výběr vhodných uchazečů.

³ Vypracování simulačních technik pro výcvik velení civilní obrany na všech stupních. Studium reakce veřejnosti na cvičný poplach v Kalifornii v roce 1965.

Tabulka 1. Některá hlavní střediska vývoje a výzkumu informační technologie

Federální úroveň	Státní úroveň	Města + kraje	University	Průmysl
<i>FBI</i> — zpravodajské systémy <i>CIA</i> — zpravodajské systémy <i>U.S. Secret Service</i> — zpravodajské systémy <i>Department of Defense</i> — zpravodajské systémy, operační výzkum, systémová analýza, PPBS <i>State Department</i> — zpravodajské systémy, statistické systémy, operační analýza <i>US AID</i> — <i>PPBS Federal Data Center</i> — statistické systémy <i>Department of Justice</i> — statistické systémy, zpravodajské systémy <i>Office of Civil Defense</i> — operační analýza	<i>New York</i> + 10 dalších států — identifikační a zpravodajské systémy pro policii <i>Kalifornie</i> — systémová analýza a metody PPBS <i>New York</i> — v řízení a správě státu	<i>New York, Los Angeles, Philadelphia, Detroit</i> — systémová analýza a metody PPBS v městské správě	Operační výzkum, systémová analýza, teoretické základy: <i>Michigan, MIT, Harvard, Columbia, Notre Dame, New York, Pennsylvania, California-Berkeley, Yale, Denver</i>	<i>RAND</i> (St. Monica, Kalifornie) — systémová analýza, operační výzkum, zpravodajské, statistické, informační systémy <i>SDC</i> — <i>System Development Corporation</i> (St. Monica, Kalifornie) — systémová analýza, operační výzkum, zpravodajské, statistické, informační systémy <i>IRW</i> — <i>Thompson-Ramo-Woldridge</i> — operační výzkum, systémová analýza, zpravodajské, statistické, informační systémy <i>The Diebold Group</i> — systémová analýza, operační výzkum <i>Lockheed Missiles & Space Company</i> <i>Space General Corp.</i> <i>Aerojet General Corp.</i> <i>North American Aviation</i> — systémová analýza, operační výzkum <i>Resources for the Future</i> — informační systémy

stém pro rychlé a účinné zpracování policejních zpráv a protokolů a jejich uložení ve formě přístupné rychlému vybavování pro potřeby vyšetřujícího orgánu; informační systém pro Youth and Adult Correction Agency — rozhodovací procesy v nápravných zařízeních

Z a h r a n i č n í:

Vietnam — rozbor a dokumentace postupů a politiky US AID ve Vietnamu, zejména v sektorech ekonomické politiky, veřejné bezpečnosti, importů atd. Zavedení technik zpracování hromadných dat do Vietnamské národní policie podle kontraktu US AID

Thajsko — zavedení technik zpracování hromadných dat do Thajské národní policie

Firma TRW pracuje rovněž pro široký okruh pracovníků, i když její potenciál je menší než firmy SDC a je více specializován. Jmenovitě lze uvést tyto oblasti spolupráce:

F e d e r á l n í:

Department of Transportations — široká aplikace technik řízení v dopravě

Federal Deposit Corporation — široká aplikace technik řízení a zpracování informací v bankovníctví a pojišťovnách

S t á t n í:

Kalifornie — řešení systémů bezpečnostních opatření v nápravných zařízeních, aplikace zkušeností z oboru vojenského zajišťování při výstavbě integrovaného detekčního systému; studium aplikace computerizovaných systémů podobných systémům řízení a kontroly vojenských taktických sil pro účely optimálního nasazení a kontroly policejních jednotek v krizových situacích

4. Některé závěry pro výzkumnou práci v oblasti boje proti antikomunismu na úseku informační technologie

Na základě shromážděného a předloženého materiálu je možné odpovědně říci, že na Západě, jmenovitě ve Spojených státech, dochází ke značným inovacím v oblasti informační technologie. Ačkoli část amerických teoretiků je si vědoma možnosti zneužití metod informační technologie a managementu a apeluje na etiku uživatelů či se dovolává veřejného mínění, je možné všechny tyto pokusy a tendence

bez nadsázky přirovnat k revoltám dělníků proti zavádění strojů v počátcích průmyslového věku. Jsou stejně naivní a jsou odsouzeny ke stejnému neúspěchu. Podstatně nebezpečnější jsou promyšlené koncepce parazitující na kvalitativních technologických změnách, z nichž nejvýznamnější roli hraje ideologie „konce ideologie“. Celá taktika postupu likvidace marxistické ideologie je přehledně vyložena v práci Z. Brzezinského [2]. Strategický záměr není ovšem uváděn explicitně. Víme však, že jde o staronovou strategii likvidace marxismu jednak jako teorie a jednak jako jeho praktického vyjádření v reálných společenských systémech socialistických zemí. Proto je značná část prostředků v současné době věnována na výzkum sociálních programů a modelů socialistických zemí.

Jak je z uvedeného přehledu zřejmé, dochází k přesunu intelektuálních kapacit z oblasti bezprostředních technologických inovací do oblasti sociálních projektů založených na využití informační technologie. To s sebou nese nebyvalou koncentrací moci a centralizací celého systému. Bude-li vývoj pokračovat v dosavadním trendu, lze očekávat úměrný růst snah centralizované moci hospodářsko-vojenského komplexu opřené o imperialistickou ideologii o pronikání do socialistických zemí.

Bylo dostatečně průkazně ukázáno, že hranice mezi zpravodajským charakterem a původním účelovým zaměřením bank dat je nezřetelná a libovolně posouvatelná. V tomto směru by nebylo nezajímavé rozebrat úlohu řady vědeckých center pracujících v Evropě a shromažďujících data různého charakteru ze socialistických zemí. V řadě případů nesporně jde o zvlášť jemné metody získávání podkladů pro zpracováváné modely vývoje socialistických zemí, sloužící k analýze a vypracování taktiky působení proti socialismu. Důležitou roli zde hraje i sekundární analýza dat shromážděných k různým rozhodovacím procesům vlastními institucemi socialistických zemí.

Neméně významným aspektem všech studovaných prostředků shromažďování a analýzy údajů je jejich vyhraněné ideologické využití, a to jak směrem dovnitř západních systémů, tak zejména ve směru vnějšího působení. O intenzitě tohoto za-

měření svědčí mimo jiné i řada skandálů. občas proniknuvších na veřejnost. V posledním období je to proslulý skandál se společností The Rand Corporation, jmenovitě s publikací dokumentů o pozadí americké agrese ve Vietnamu. Profesor Daniel Ellsberg dozajista nedohlédl všechny důsledky plynoucí z jeho indiskrétnosti. Dnes společnost The Rand Corporation nesporně ustupuje do pozadí a se vši pravděpodobností nedosáhne již svého bývalého lesku z poloviny šedesátých let. Z oddílu 3 naší studie ovšem plyne, že má dostatek nástupců, kteří se již jistě poučili z jejích chyb. Objektivně k růstu této výzkumné základny přispívá krácení dotací na některé výzkumné programy, zejména ryze technického charakteru. Inteliktuální kapacita řady pracovišť projekčního a výzkumného ryze technického zaměření se programově přesouvá především do oblasti informační technologie. Rozvoj metod této technologie v západních státech vůbec a v USA zvláště je nutné posuzovat střídme a uvažene, ovšem již dnes je třeba vzít v úvahu možné důsledky jak ve vnitřním, tak i ve vnějším působení. Bude pravděpodobně nezbytné vytvořit na základě našich vlastních zkušeností dostatečně účinný systém pracující na metodicky vysoké úrovni a umožňující jak efektivní obranu proti vlivům nepřátelské ideologie prostřednictvím informační technologie, tak i možný vliv především naší účinné propagandy do zahraničí.

Citovaná literatura

- [1] Brzezinski, Z.: *The American Transition*. New Republic 157, (December 1967), p. 18—21.
- [2] Brzezinski, Z.: *Between Two Ages, America's Role in the Technotronics Era*. New York 1970.
- [3] Conrad, T. M.: *System Analysis, the Liberal Establishment and Totalitarian Dystopias*. Commonwealth 90. (May 30, 1969), p. 321—323.
- [4] McDermott, J.: *Technology: The Opiate of the Intellectuals*. New York, Review of Books 13, (July 1969), p. 25—35.
- [5] Fromm, E.: *The Revolution of Hope: Toward a Humanized Technology*. New York, Harper and Row 1968.
- [6] Hoos, I. R.: *Systems Analysis, Information Handling and the Research Function: Implication of the California Experience*. University of California, International Working Paper No. 68 November 1967.
- [7] Schelling, T.: *PPBS and Foreign Affairs*. Public Interest 11 (Spring 1968), p. 26—36.

- [8] Strausz-Hupé, R.: *The Uninvited Guests*. Review of Politics 30 (January 1968), p. 59—78.
- [9] Westin, A. F.: *Legal Safeguards to Insure Privacy in a Computer Society*. Communications of the ACM 10 (September 1967), p. 533—537.

Doporučená literatura

- A. *Banky dat*
1. Auerbach, L.: *Information Technology in the United States*. Detroit, Computer Yearbook and Directory 1966, p. 49—55.
2. Baran, P.: *Remarks on the Question of Privacy Raised by the Automation of Mental Health Records*. Santa Monica, California, The RAND Corporation (April 1967).
3. Behrens, C.: *Computers and Security*. Science News 91 (June 3, 1967), p. 532—533.
4. Berkeley, E. C.: *Individual Privacy and Central Computerized Files*. Computers and Automation 15 (October 1966), p. 7.
5. Bigelow, R. P.: *Legal and Security Issues Posed by Computer Utilities*. Harvard Business Review 45 (September/October 1967), p. 150—161.
6. Brooks, E. M.: *California Statewide Federated Information Systems (SFIS) Status Report*. Sacramento, Systems Analysis Office, Department of General Services. (December 31, 1968).
7. Comber, E. V.: *Management of Confidential Information*. Las Vegas, Nevada, Proceedings of the Fall Joint Computer Conference, (November 1969).
8. *Computer and Invasion of Privacy*. 89th Congress, 2nd Sessions, (July 26—28, 1966).
9. *Computer-Based Justice Identification and Intelligence System*. Digital Computer Newsletter 17 (April 1965), p. 52—53.
10. *Computer Privacy*. 90th Congress, 1-st Session (March 14—15, 1967).
11. *Computerization of Government Files*. U.C.L.A. Law Review 15 (1968), p. 1371—1409.
12. Coon, Th. F.: *Technological Law Enforcement — Victories and Voids*. Police 12 (January/February 1968), p. 19—22.
13. Darby, R. L.: *Information Analysis Centers as a Source for Information and Data*. Special Libraries 59 (February 1963), p. 91—97.
14. *Data Processing Management in the Federal Government*. 90th Congress, 1-st Session (July 18—20, 1967).
15. *Debate Will Rage and Confuse the Issues, but a National Data Center will Become Reality*. Business Automation 17 (January 1970), p. 62—63.
16. *Design of a Federal Statistical Data Center*. 89th Congress, 2nd Session (July 26—28, 1966).
17. Dunn, E.: *The Idea of a National Data Center and the Issue of Privacy*. The American Statistician 21 (February 1967), p. 21—27.
18. Fanwick, Ch.: *Maintaining Privacy of Computerized Data*. Santa Monica, Cali-

- fornia, System Development Corporation (December 1, 1966).
19. Feige, E. L., and Watts, H.: *Protection of Privacy through Micro-Aggregation*. Social Science Research Institute, University of Wisconsin (June 1967).
20. Finke, W.: *Information: Dilemma or Deliverance?* Computers and Automation 15 (August 1966), p. 22—25.
21. Gallagher, C. E.: *Databanks and Civil Liberties*. Congressional Record (August 8, 1968).
22. *Efficiency — Purchased at the Price of Privacy*. Banking 60 (April 1968), p. 38—39.
23. Glaser, E. D., Rosenblatt, D., and Wood, M. K.: *The Design of a Federal Statistical Data Center*. The American Statistician 21 (February 1967), p. 12—20.
24. Graetz, R. E.: *Integrated Information Systems: A Problem in Psychology*. Chicago, American Society of Planning Officials 1967.
25. Halloran, N. E.: *Judicial Data Centers*. Law and Computer Technology 2 (April 1969), p. 9—15.
26. Hearle, E. F. R., and Mason, R. J.: *A Data Processing System for State and Local Governments*. A RAND Corporation Research Study. Englewood Cliffs, N. J. Prentice-Hall, Inc. (1963).
27. Hermann, W. W., and Isaacs, H. H.: *Advanced Computer Technology and Crime Information Retrieval*. Santa Monica, California, System Development Corporation (January 1965).
28. Hoffman, J.: *Computers and Privacy: A Survey*. Computing Surveys, Vol. 1, No 2 (June 1969).
29. Kennedy, J. P.: *The California Integrated Law Enforcement Information Systems*. Police 12 (September/October 1967), p. 10—15.
30. Maron, M. E.: *Large-Scale Data Banks*. Law and Computer Technology 2 (October 1969), p. 12—19.
31. Miller, R. J.: *Can EDP Win War on Crime?* Datamation 14 (June 1968), p. 81—84.
32. Milliman, G.: *Alameda County's People Information System*. Datamation 12 (March 1967), p. 28—31.
33. *Modernizing the Management Information System for Federal Civilian Manpower*. U.S. Civil Service Commission (March 31, 1966).
34. *National Crime Information Center*. In: F.B.I. Law and Enforcement Bulletin, (May 1966).
35. *New Job Banks Called Success by U.S. Official*. Computer World, (November 26, 1969), p. 14.
36. Nixon, J.: *Federal Data Centers — Present and Proposed*. 90th Congress, 1st Session, (March 14—15, 1968).
37. Norrgard, D. L.: *Regional Law Enforcement*. Chicago, Illinois, Public Administration Service, 1969.
38. Petersen, H. E., and Turn, R.: *System Implications of Information Privacy*. Atlantic City, N. J., Spring Joint Computer Conference (April 17—19, 1967).
39. Prisdorf, A.: *The Computer vs. the Bill of Rights*. The Nation (October 31, 1966), p. 449—452.
40. *Privacy, Law and Contemporary Problems*, 31 (Spring 1966), p. 383.
41. Riesen, V. D.: *An Integrated Justice System*. Law and Computer Technology 2 (September 1969), p. 15—22.
42. Rosove, P. E.: *Developing Computer-Based Information Systems*. New York, John Wiley and Sons, Inc. 1968.
43. Ro's, Ch. U.: *Data Banks for Crime Detection*. Output of Public Automation, Vol. 6, No. 1 (January 1970).
44. Rothman, S.: *Centralized Government Information Systems and Privacy*. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice (September 22, 1966).
45. Rubinoff, Morris, ed.: *Toward a National Information System*. Philadelphia, Spartan Books. Proceedings of the Second National Colloquium on Information Retrieval (1965).
46. Sable, R. W.: *Law Enforcement Data Processing*. Communications of the ACM (Association for Computing Machinery) 8 (April 1965), p. 248.
47. Wagner, R. C.: *Jury Selection by Computer*. Law and Computer Technology 2 (October 1969), p. 6—11.
48. Ware, W. H.: *Security and Privacy in Computer Systems*. Atlantic City, N. J., Spring Joint Computer Conference, April 17—19, 1967.
49. Warren, D. G.: *Computers at Work in State Legislatures*. Law and Computer Technology 2 (August 1969), p. 3—9.
50. Westin, A. F.: *Computers and the Protection of Privacy*. Technology Review 71 (April 1969), p. 32—37.
51. Westin, A. F.: *Legal Safeguards to Insure Privacy in a Computer Society*. Communications of the ACM 10 (September 1967), p. 533—537.
52. Westin, A. F.: *Privacy and Freedom*. New York, Atheneum 1967.

B. Metody řízení

53. Cananese, A. G., and Steiss, A. W.: *Programming for Governmental Operations: The Critical Path Approach*. Public Administration Review 28 (March/April 1968), p. 155—167.
54. Capron, W. M.: *PPB and State Budgeting*. Public Administration Review 29 (March/April 1969), p. 155—159.
55. Churchman, C. W., and Schainblatt, A. H.: *How Can It Be Implemented?* Public Administration Review 29 (March/April 1969), p. 178—188.
56. Diebold, J.: *Computers, Programm Management and Foreign Affairs*. Foreign Affairs 45 (October 1966), p. 125—134.
57. Dror, Y.: *PPB and the Public Policy-Making System: Some Reflection on the Papers by Bertram Gross and Allen Schick*.

- Public Administration Review 29 (March/April 1969), p. 152—154.
58. Harper, E. L., Kramer, F. E., and Rouse, A. M.: *Implementation and Use of PPB in Sixteen Federal Agencies*. Public Administration Review 29 (November/December 1969), p. 623—632.
 59. Held, V.: *PPBS Comes to Washington*. Public Interest 4 (Summer 1966), p. 102—115.
 60. Hovey, H. A.: *The Planning-Programming-Budgeting Approach to Government Decision-Making*. New York, Praeger 1968.
 61. Lauber, J. G.: *PPBS in State Government — Maryland's Approach*. State Governments 42 (Winter 1969), p. 31—37.
 62. Lyden, F. J., and Miller, E. G.: *Planning, Programming, Budgeting: A System Approach to Management*. Chicago, Markham Publishing Co. 1968.
 63. Mosher, F. C., and Harr, J. E.: *Program Budgeting Visits Foreign Affairs*. Syracuse, N. Y., Inter. University Case Programm, Inc. 1969.
 64. *Planning-Programming and Budgeting — Interim Observations*. U. S. Senate Committee on Government Operations, December 2, 1968.
 65. *Planning-Programming-Budgeting, Hearings*. Part I. U.S. Senate, Committee on Government Operations, 90th Congress, 1st Session, August 23, 1967.
 66. *Planning-Programming-Budgeting, Hearings*. Part II. U.S. Senate, Committee on Government Operations, 90th Congress, 1st Session, September 27 and October 18, 1967.
 67. *Planning-Programming-Budgeting: PPBS and Foreign Affairs*. Memorandum. U. S. Senate, Committee on Government Operations, 19th Congress, 1st Session, January 5, 1968.
 68. *Planning-Programming-Budgeting. Selected Comment*. U. S. Senate, Committee on Government Operations, 90th Congress, 1st Session, July 26, 1967.
 69. *Program Budgeting for Police Departments*. Yale Law Journal 76 (March 1967), p. 822—838.
 70. Schelling, Th.: *PPBS and Foreign Affairs*. Public Interest 11 (Spring 1968), p. 26—36.
 71. Tunney, J. V.: *PPBS and the Congress*. Congressional Record — House of Representatives, June 18, 1969, p. E5041.
- C) *Systémová analýza a operační výzkum*
72. Black, G.: *The Application of Systems Analysis to Government Operations*. New York, Praeger, 1968.
 73. Bower, J. L.: *Systems Analysis for Social Decisions*. Operations Research 17 (November/December 1969), p. 927—940.
 74. *California Statewide Information Systems Study* (Final Report). Burbank, California, Lockheed Missiles and Space Company, 1965.
 75. Chartrand, R. L.: *Congress Seeks a Systems Approach*. Datamation 14 (May 1968), p. 46—49.
 76. Churchman, C. W.: *The Systems Approach*. New York, Dell Publishing Company 1968.
 77. Clark, E.: *Systems Analysis Are Baffled By Problems of Social Change*. The New York Times, March 24, 1968, p. 28.
 78. Forrester, J. W.: *A Deeper Knowledge of Social Systems*. Technology Review 71 (April 1969), p. 21—31.
 79. Frieden, B. J.: *The Governmental Maze: National Goals and Local Barriers*. Technology Review 70 (January 1968), p. 31—35.
 80. Gilmore, J. S., Ryan, J. J., and Gould, W.: *Defense Systems Resources in the Civil Sector: An Evolving Approach to An Uncertain Market*. University of Denver Research Institute, July 1967.
 81. Gross, B. M.: *The New Systems Budgeting*. Public Administration Review 29 (March/April 1969), p. 113—137.
 82. Hermann, W. A.: *Systems Approach to Command and Control in Crime Prevention and Control*. Santa Monica, California, SDC Publication 1968.
 83. Hitch, Ch. J.: *Decision-Making for Defense*. Berkeley and Los Angeles; University of California Press 1965.
 84. Hoos, I. R.: *A Realistic Look at the Systems Approach to Social Problems*. Datamation 15 (February 1969), p. 233—238.
 85. Morse, P. H., and Bacon, I., eds.: *Operations Research for Public Systems*. Cambridge, the M. I. T. Press 1967.
 86. Navarro, J. A., and Taylor, J. G.: *An Application of Systems Analysis to Aid in the Efficient Administration of Justice*. Judicature 51 (August/September 1967), p. 47—52.
 87. O'Meara, F. E.: *The Challenge of Operations Review*. California Management Review 7 (Summer 1965), pp. 19—26.
 88. Ramo, S.: *Cure for Chaos*. New York, David McKay 1968.
 89. Ramo, S.: *The Systems Approach: Automated Common Sense*. Nation's Cities 6 (March 1968), pp. 14—19.
 90. Saloma, J. S.: *Systems Politics: The Presidency and Congress in the Future*. Technology Review 71 (December 1968), pp. 23—33.
 91. Schick, A.: *Systems Politics and Systems Budgeting*. Public Administration Review 29 (March/April 1969), pp. 137—151.
 92. Smith, B. L. R.: *The RAND Corporation: Case Study of a Non-profit Advisory Corporation*. Cambridge, Mass., Harvard University Press 1966.

Резюме

Чермак Я. - Крейчи Я.: Некоторые аспекты злоупотребления технологией информации в идеологии и политике современного антикоммунизма

Уровень и объем «information technology», достигнутые в самых развитых капиталистических государствах, определяют также ее громадное влияние на общественное сознание и бытие.

В статье предлагается анализ относительно обширного собрания работ по этой области. Эти работы показывают некоторые реальные аспекты злоупотреблений достижениями в области «information technology» в целях антикоммунистической идеологии, репрезентированной представителями некоторых современных идейных направлений в США, именно «technotronics» и «culture critics». В дальнейшем указывается на существующие и потенциальные возможности злоупотребления высокой аккумуляцией информации в информационных и статистических банках данных государственных и частных авторитетов в целях стратегии и тактики современного антикоммунизма. Эта опасность в более широком смысле отражается также в ряде работ авторов, которые непосредственно участвовали в создании некоторых проектов или были с созданием их связаны в качестве наблюдателей.

Создание банк данных идет в единстве с применением избранных технических приемов менеджмента — прежде всего системы Planning, Programming and Budgeting System (PPBS) операционного исследования и системного анализа.

Шестидесятые годы и особенно сопоставления и противоречия в их второй половине характеризуются диффузией этих технических приемов из Пентагона во все большее число гражданских секторов, из которых особенно важными являются внутренние и иностранные дела.

Происходит также привлечение значительного потенциала узкоспециализированных работников из области перазвивающейся промышленности и промышленных исследований к делам государственного управления.

Указанные способы приводят в США к дальнейшей концентрации монополий информации в руках военно-промышленного блока.

В заключение в общем указаны возможности оперативных и стратегических приемов борьбы против антикоммунизма в этой области.

Summary

Cermák J. - Krejčí J.: Some Aspects of Misusing Information Technology in the Ideology and Policy of Contemporary Anti-communism

The level and the range of "information technology" attained in the most advanced capitalist states also determine its immense influence on the social consciousness and existence.

The paper presents an analysis of a relatively ample set of studies from this area. These studies show some real aspects of the misuse of the advances in "information technology" by the anticommunist ideology represented by spokesmen of some contemporary intellectual trends in the USA, especially "technotronics" and "culture critics". Further, the existing and potential possibilities of misusing a high accumulation of information stored in the intelligence and statistical banks of data which stand at the disposal of both governmental and private authorities for the strategy and tactics of contemporary anti-communism are pointed out. In a broader sense, this danger is also reflected in numerous studies by authors who have directly participated in some projects or come into contact with them as observers.

Banks of data are established in accordance with the application of selected management techniques — in the first place the Planning Progressing and Budgeting System (PPBS), operational research and system analysis.

The sixties and, in particular, the confrontations and contradictions of their second half are characterized by the diffusion of these techniques from the Pentagon into a steadily increasing number of civil sectors; among these, the Ministry of the Interior and the Foreign Office are of special importance.

Moreover, a shift of a considerable potential of specialized experts from the area of the stagnating industry and industrial research into the area of State administration is taking place.

In the USA, the indicated facts lead to a further concentration of the information monopoly in the hands of the military-industrial complex.

In concluding, the paper outlines the possibilities of operative and strategic procedures in the struggle against anti-communism in this area.